

Ma este a Royalban

Szabadtéri ígéretek

Harmincéves a följújtott Szegedi Szabadtéri Játékok. S hogy minden ellenkező híresztelés dacára maradt kevéske humorérzékünk — manapság egyébként úgysem igen bízhat az ember —, e csöppet sem jelentéktelen körülményre a nyáron *karabéval* emlékeztetünk. Legalábbis így, direktben (mert hát remélhetően, szándékaink szerint, maga a *program* egésze sugall majd valamiféle, előre is tekintő összegzést). Augusztus 6-án az újszegedi színpadra vonul ki a rádió Karinthy-színpada, neves művészekkel, humoristákkal — a helyszíni felvételt pedig később sugározza a rádió *Kapósy Miklós* szerkesztő-rendező tárlásában.

Ma este 6-tól viszont a *Royal Szálló* irodalmi kávéházába invitáljuk az érdeklődőket: mindenképp ott persze a Hont Ferenc Baráti Kör régi és leendő tagjait. „Nem pusztá udvariasságból teszem: újfent gratulációkat adok, újszerűségeiben is bővelkedő, sikeres évadotokhoz.” Remélhetően nem árulok el levélititkot, ha ideidezem a művelődési minisztérium színházi referensének még a szezon végén, szeptember 7-én kelt sorait. Mely biztatás annál jobban esett, mivel azóta is csak gazdasági nehézségeink püpozódnak. Lévény hogy a Szegedi Szabadtéri Játékok költségvetése a városi tanács intézmények egy-ötvenharmadát teszik ki. Nem tévedés! Nagyságrendje egy szakközépiskoláéval vagy

kollégiuméval azonos. Mi-közben azt várja el tőle (vajh ki is?) mondjuk a közvélemény, hogy európai rangú fesztivál legyen (maradjon?). Talán felesleges emlékeztetni rá, erre a jelen pénzügyi körülmények közepette egészen minimális az esély. Legalábbis komoly kockázat nélkül. Pillanatnyilag annyi bizonyos, további éveket várhat magára a nézőtéri rekonstrukció. Hogy statikai állaga meddig bírja, egyelőre talány. Amin nem spórolhatunk: a *hangrendszer*. Mert ha csak fél percre beáll a csönd, kitör a botrány, s öt-hat milliós produkció hull darabokra. A Dóm tér üzemeltetése a nyáron naponta több mint száz ezer forint, ekkora összeg befektetése legalább 14-16 előadás tervezhető hozamával érheti csak meg. És ezeknek az előadásoknak színvonala sem csökkenthető (ami megint csak pénz!), mert a közönségfedezetét kockáztatná. A kör bezárul. S bár az idei nyár pontos do-tációja számunkra még ismeretlen, a programunk kész. Mi több, a közönség-szervezés is jó ideje tart — az előjelek dacára sem eredménytelenül.

Hogy milyen előadásokra? Aki még nem ismeri, ma este „nyilvánosan” is meg tudhatja. Szeretettel várja hát a DM. olvasóit a Játékok igazgatóságának valamennyi tagja nevében a házigazda:

Nikolényi István

Értelmiségi Fiatalok Szövetsége

Az Értelmiségi Fiatalok Szövetsége szombaton megtartotta alakuló ülését. A résztvevők elfogadták a szervezet platform-nyilatkozatát, majd nyolc munkacsoportban elkészítették a szövetség programtervezetét, valamint javaslatot tettek a működés elveire. Többórás viták után állást foglaltak a fiatal értelmiséget leginkább érintő gazdasági, szociálpolitikai, közmuvelődési kérdésekben, s változtatási javaslatokat fogalmaztak

meg a politikai intézményrendszer, az oktatáspolitikai és a környezetvédelem témakörében. Az alakuló szervezet a dokumentumterveit eljuttatja a különböző értelmiségi szerveződésekhez, intézményekhez, értelmiségi klubokhoz. A szövetséghez csatlakozni kívánók telefonon a 403-748-as számot, vagy írásban a következő címen jelentkezhetnek: 1133. Budapest XIII., Kun Béla rakpart 37-38.

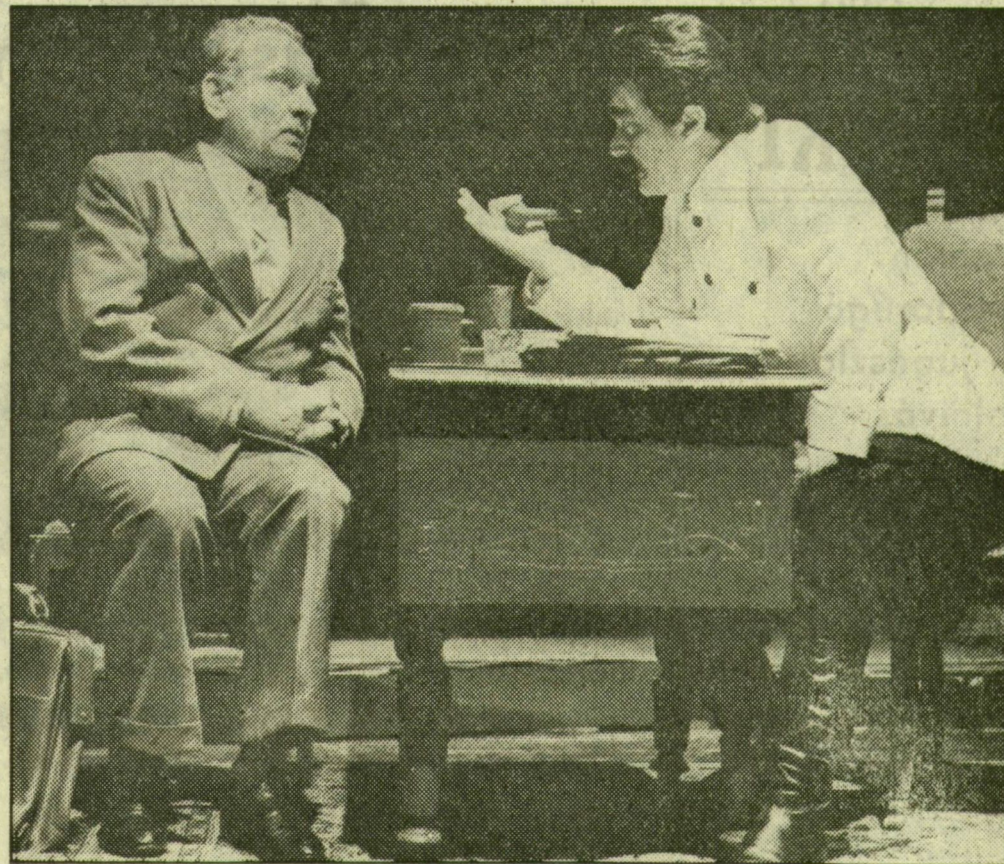
Az Arbat gyermekei

Bemutató a Kiszínházban

Még egy-két éve sem nagyon hittük volna: kortársai lehetünk a történelem cinkosán jótékony istenének — megélhetjük a nagy le-számolást. (Legalábbis igaz, meggyőző kezdetét.) Igen, a leszámolást az év-század Hitler mellett legnagyobb gonosztevőjével, a grúz cserzővarga fiával, a kaukázusi postarablóval, milliók atyai mosolyú gyilkosával: *Joszif Visszarionovics Dzsugasvilit*, azaz *Sztálin*nal, mozgalmi álnevén Kobával, a fékezhetetlen. Közös történelmünk legsúlyosabb lidércével, a mindent-meghatározó, maig élő rémmel.

Sztálint és a sztálinizmus lényegét egyébként nem annyira nehéz kibogozni, mint olykor bizonygatni igyekeznek: a fasizmus természetrajzának vizsgálata legalább annyit segíthet, mint a Vezér örült terrorjának számtalan, örök példája a történelemből. Nérótól a kései Cézárnak nevezett konduktorig itt a szomszéd-ban. A probléma inkább az, hogy tisztázzuk, sugalljuk, folyamatosan sulykoljuk, hangsúlyozzuk, fölerősít-sük; éppen „Sztálin elvtárs, a népek nagy tanítója” az, aki — szintén ebbe a sorba tartozik. Nem „hibák” elkövetője, nem a „személyi kultusz” elnevezésű eufemizmus prototípusa — hanem az, ami: Hitler- vagy Néró-féle szörnyeteg, kommunista, marxi-lenini álcákba burkolózva. Vagyis a brezsnyevi, elhallgatások-ra építő, burkolt neosztálinizmus hülyítő-közönyösítő, végképp tájékozatlanná tevő időszaka után végérvényesen minősíteni, megvilá-gítani, és tudatosítani kell azt az ázsiai átkot, amely Közép-Európa tönkretételén belül nálunk Rákosi nevű helytartója révén végezte a rabtartást, a rémületes dicsőítés nevében. Akihez Faludy: Oda Sztálin hetvenedik születésnapjára című (hazai, legális kiadásban először a műsorfüzetben olvasható) nagy versében így énekelt: „homlokod új középkor kapuboltja, / hadaid állnak már a bolt alatt, / Nincs közöttük csak született szolga, / hírből sem tudják, mi a gondolat.”

Es mivel született szolgák szép számmal vannak még

Nagy László felvétele

Mentes József (Bugyagin) és Balázsovits Lajos (Sztálin) az előadás egyik jelenetében

körülöttünk, s mivel váltig oly sokan, kik hírből sem tudják, mi a gondolat: a színház igazi földatának érvényesítési szándéka üdvözlendő elsősorban a nagy-szerű darabválasztásban, amelynek következtében magyarországi ősbemutató-ként, sőt, világpremierként a Kiszínházban bemutatott *Anatolij Ribakov* világhírű regényének, *Az Arbat gyermekeinek* színpadi változa-tát.

A műsorfüzetben *Ruszt József* arról ír, hogy mindannyian az Arbat gyermekei vagyunk itt Közép-Európában: sorsunk összefonódott mindazzal, ami Szása Pankratovval, Varjával, Sárokkal és a többiekkel történt. Ez a „regionális internacionalizmus” szorosan összekapcsolódva-gabalyodva a sztálini végzet orosz (ebbéli minőségében tőlünk eredendően idegen, keleti, „ázsiai”) jellegével, miként erre a szegedi előadás számos zenei eleme is utalt — egyféle totális sors-dráma esélyét erősítette föl: alighanem ez lehetett a fel-

fokozott várakozás esztétikai-történetfilozófiai alapja.

„Talán megbocsátja majd nekem a néző és a kritikus is, hogy valamelyest fellazítottam a klasszikus piscatori térszínpad struktúráját, hogy moliére-i elemek tarkítják majd a történetet, s főleg Sztálin figuráját ezen a piscatori színpadon” — írja még a rendező. Ruszt a teret úgy tagolta, hogy a hátsó, alkalmilag megvilágított ikonográfia-jelzéssor előtt van a „sors-színpad”, az előtt a „cselekményszínpad”, majd folyosó, azután egy (szencziós!) Lenin-bábu és — véle síkban párhuzamosan — egy „állandó sztálini rezidencia”; legelől pedig a „gondolati színpad”. Ennek a struktúrának kéne befogadnia „a szörnyű történetet”, ahogyan Ruszt nevezi. Csakhogy a történet szörnyűségét részint éppen Sztálin említett „moliereizálása”, következetlen, realitással kevert torzítása (alkalmi, sokszor zavaró komikussá-változtatása) csökkenti — részint pedig (és ez a nagyobb gond) egy nagy regény túlságosan filmszerű és így illusztratív adaptációja. Ami együtt jár a történelmi-politikai ismeretterjesztés, sajna, jelen esetben nélkülözhetetlen didaktizmusával és túlzó részletezé-sével. A Ribakov-mű mon-tázsos színpadi változata több, a regényből szükség-telenül — mert kibontatlanul, igazából tehát drama-turgiaiilag fölöslegesen — átvett cselekményszála (pl. Vika és Kátya alakja — sem Sárók, sem Pankratov karakteréhez nem nyújtanak többletet) vagy Sztálin, narrátorként-rezonorként monologizálta — sajnos, nagymértékben hatástalanítja a történet szörnyűségét. Ha úgy tetszik, éppen a lényegét — a drámaiságot — lúgozza ki a produkcióból. Így idővel egyre közönyösebbek tudunk maradni a különben még oly eredeti színpadi megoldásokat is látván, mint a bohócarcú vöröskatonapáros, vagy a szintén vitatható jelképiségű, fűrészfejű kisgyerek. Vagy ami még rosszabb — nevetés következik, jöllehet a (szintén vitatható) marxi mondat. mármint, hogy az emberiség nevetve szabadul meg a múltjától, szintén

Ruszt József bevallott üzemet-törékvései közé tartozik... Csakhogy, e ténynek, *Bacsó Péter*: Tanúja óta tudjuk, erőteljesen ellentmond — megint csak éppen a történet szörnyűsége. Ami túlon-túl rémisztő a kacagáshoz. És — gyanítom — még nagyon sokáig, legalábbis a teljes feltárásig, a lezárt, befejezett leszámolásig az is marad.

Természetesen a színészi játék és több scenikai megoldás szintén meghatározó jelentőségű a végső kritikai minősítéshez. (Éppen ezért — a produkció rendkívüli-ségére való tekintettel — Az Arbat gyermekei-előadásra a közeljövőben e hasábkon még visszatérünk.) Hiszen például *Balázsovits Lajos* Sztálin-figurája a színész alkati sajátosságai és nyújtott teljesítménye között számos összefüggés bővebb kifejtését igényli. Ugyanígy a sok cselekményszálát egybefonó „kötfőanyag” mibenléte (sőt: megléte vagy hiánya), az igen népes, fegyverezett szereplőgárda bizonyos csoportjainak („fiatalok az Arbatról”, „emberek Moszkvában”, „funkcionáriusok”, „emberek a száműzetésben”) jelentősége az előadás összhatásában.

A Faludy-vers indulat-indukálta, valóban meg-tisztító erejének formai mag-sabbrendűségét éppen a he-vület kereteket, struktúrát is bevilágító „össztűze” biztosította. Meggyőződésem, hogy ilyen rendkívüli társadalmi-történelmi fontos-sággal rendelkező téma esetében lírai alkotás és epikai mű dramatikus változata ezekben a kategóriákban egybeeshet. És ha éppen emiatt választható el — sajnos — végképp a Ribakov-féle Sztálint szegedi színpadra állító produktum a nagy inspirálótól: alighanem a — kiváló — műsorfüzet marad vigaszunk, amelynek hátsó borítóján, közvetlenül a szereposztás előtt egy budapesti fénykép látható: 1956 októberében készült. A ledöntött Sztálin-szobor hatalmas feje az utcán, embergyűrű közepén, rajta nagybetűs felirat: WC. Erre a szereposztásra mindenesetre büszké lehetünk. Más kérdés, mindez mennyire, s mi mindenre kötelez is.

Domonkos László

Videoújság

„Laptársunk” született január másodikán — igaz, ezt képpel, és hanggal „írják” kollégáink a szegedi körzeti tévéstudióban. A Dél-Alföld videoújságját a TV 1 sugározza egyelőre hétfőnként és szerdánként a délutáni műsorkezdés „híradójaként”. *Schmidt Andrea* képviseli a videoújság készítésének néhány pillanatát örökítette meg.

